

“Els crítics i els lectors m’han salvat de la censura egípcia”

Alaa Al-Aswani (El Caire, 1957) s’ha convertit en un autor famós, a Egipte i a l’estranger, amb la novel·la *L’edifici laqubian*, que Edicions de 1984 acaba de publicar en versió de Pius Olibek. Amb més de deu edicions en àrab i més de cent mil llibres venuts, ha commogut la societat egípcia i ha estat adaptada al cinema.

Les vostres notes biogràfiques recorden que sou dentista de professió i que només teníeu un parell de reculls de relats publicats. Ja volíeu ser escriptor, de sempre?

—De sempre. El meu pare era escriptor i jo també volia ser-ho, però ser únicament novel·lista, a Egipte, és impossible; no t’hi pots guanyar la vida. El meu pare va fer la carrera de Dret i era funcionari. Jo sóc un escriptor que treballa de dentista, no al contrari. I, a més dels dos llibres de relats, també tinc publicada una primera novel·la i en tinc una tercera d’escrita, que apareixerà ben aviat traduïda a diversos idiomes, *Chicago*, protagonitzada per americans d’origen egipci. Penso que he tingut molta sort de ser dentista, perquè m’ha donat l’oportunitat de ser independent. Mai no he rebut cap ajut del govern i això vol dir moltes coses. I ser dentista em permet de tenir un contacte personal amb la gent, conèixer la seva vida. Això és molt útil per a un novel·lista.

—Per a escriure *L’edifici laqubian*, novel·la que explica la vida i miracles de gent molt diversa i descriu ambients ben variats, en vàreu tenir prou amb el vostre coneixement del Caire i de la seva gent o vàreu haver d’informar-vos-en més?

—Per a escriure una novel·la cal conèixer a fons les coses de què parles, cal una experiència humana i fer allò que se’n diu una recerca. Has de veure les

coses i els indrets dels quals vols parlar. Per a escriure la novel·la em va caldre anar als barris més pobres i perillosos del Caire, veure’n l’ambient, sentir-ne la flaire. No sempre vaig poder-ho fer. Un oficial de policia, en veure que jo no era d’aquells ambients, em va demanar què hi feia, en aquell bar. Si li hagués dit que hi era per a copsar-ne l’atmosfera, hauria acabat malament, potser s’hauria pensat que me’n mofava. Em va demanar la documentació i, en veure que era dentista, em va demanar què hi feia un dentista, allà. Li vaig dir que feia poc que havia tornat d’Amèrica i no sabia on havia d’anar. Em va dir que el meu lloc eren els bars dels grans hotels, que no anés enlloc més.

—No vàreu tenir por de parlar obertament de corrupció política, tortura i homosexualitat, a l’Egipte d’avui?

—No, no vaig tenir-ne. Si tinc cabòries no puc escriure i quan escric no tinc por. Jo no sóc l’encarregat d’explicar les coses obertament, sinó la literatura. La literatura és l’encarregada de descobrir la naturalesa humana i de dir la veritat. Aquesta és l’essència de la literatura, la seva missió. A més, la novel·la no critica pas Egipte, sinó que mostra les injustícies i la hipocresia que han caracteritzat les dictadures, a tots els països. Una dictadura és una malaltia i com tota malaltia té complicacions. I per esborrar-ne els símptomes cal guarir la malaltia.

—La vostra novel·la és balzaquiana:

hi retrateu la societat egípcia a partir d’un espai físic i humà, l’edifici laqubian, que té moltes ramificacions. Però, a diferència de Balzac, hi ha, soterrada, una certa ironia, gairebé sornegueria. Considereu que heu escrit un Balzac, però amb humor?

—És un gran honor ser comparat amb Balzac. Un escriptor no pot analitzar el seu estil, però el que dieu podria ser encertat. Jo penso que he estat construït per molts escriptors. La meua educació ha estat, bàsicament i des de l’inici, francesa. He begut de molts autors francesos, i molt variats: de Balzac als moralistes. També m’han influït els russos, sobretot Txèkhov i Dostoievski. I, finalment, la literatura dels sud-americans, sobretot Gabriel García Márquez. Vaig aprendre espanyol per poder-lo llegir directament.

—Esteu d’acord amb les opinions polítiques dels vostres personatges? Per exemple, el que diu que Nasser ha estat el pitjor governant de la història d’Egipte i que va arruïnar el país?

—No. Mai no poso les meves opinions a la novel·la. Això la deslluïria. El novel·lista és com l’artista de guinyol, que no apareix mai a l’escena, sempre s’amaga. Si hi ha personatges que malparlen de Nasser és perquè hi ha gent que hi estava en contra i va ser perjudicada per la revolució. Personahment, tinc una opinió favorable de Nasser.

—L’edifici laqubian existeix?

—N’he utilitzat l’adreça i el número, només. La resta es ficció. El recurs pertany a una categoria de literatura la de l’*endroit*, el lloc, com a personatge principal. Ho han fet Balzac, Dickens i Lawrence Durrell, per exemple. La tècnica consisteix a utilitzar un espai que faci la impressió de ser un document, un espai físic i històric. Però és una ficció. Només hi ha, a banda el nom del carrer, un fet històric, la comunitat armènia, que ha exercit un paper molt positiu. S’ha integrat del tot a la societat egípcia, bo i conservant la identitat pròpia. La incloc a la novel·la perquè dona compte

del cosmopolitisme que va caracteritzar Egipte fins fa uns quants decennis.

—**L'homosexualitat, dins d'aquesta novel·la coral i variada, hi té molta importància. No us limiteu a dedicar-hi un cas o un personatge. Penseu que és especialment notable, a Egipte, l'homosexualitat, i que per això apareix de forma clara i destacada a la novel·la?**

—No. En parlo perquè tot el que és humà és molt important. I tot allò que fa referència a la dignitat i als drets de l'home, tot allò que ens ajudi a ser més oberts i tolerants, i més respectuosos amb la diferència, és prioritari.

—**L'original no va ser objecte de cap censura?**

—L'original no va haver de ser sotmès a la censura perquè a Egipte no n'hi ha, sobre els llibres, si més no oficial. N'hi ha només sobre el teatre, la televisió i el cinema. Però sí que hi ha pressió sobre els editors, i va passar que tres o quatre editorials no van gosar publicar-lo per por de tenir problemes amb les autoritats. Finalment, vaig trobar un editor d'esquerra, un activista demòcrata que ja tenia problemes amb el govern i que no li venia d'aquí. Quan va sortir va rebre molt bones crítiques i ben aviat es va convertir en un best-seller. Llavors ja va ser tard per fer-hi res en contra. Els crítics i els lectors van salvar el llibre.

—**I l'adaptació cinematogràfica? Un grup de parlamentaris va mirar de prohibir-la, no?**

—Sí, però es van quedar en minoria i, a més, van fer la votació quan ja tothom havia vist la pel·lícula i s'havia presentat a l'estranger amb èxit. El productor és un amic del president i la van autoritzar sencera, sense preveure que la gent la veuria com un atac al règim. En adonar-se que les seves previsions no eren encertades, els parlamentaris de dreta, un centenar, van intentar prohibir-la. Però no deien pas que ho feien per la corrupció i la tortura, sinó per l'homosexualitat, és a dir, perquè deien que atemptava contra la família.

—**No us va ser especialment complicada la construcció d'una galeria de personatges i de situacions tan complexa? Quin procés vàreu seguir?**

—La part més difícil va ser precisament la creació de personatges. Vaig esforçar-m'hi molt. Per a cada personatge vaig obrir una carpeta a l'ordinador. L'omplia amb tota mena de detalls: com

és, com va vestit, si fuma o no, quin caràcter té, què li agrada, què li desagrada, etcètera. Quan ja el tenia ben detallat, era com si existís, per a mi. A continuació, el vaig encabir dins del relat i és llavors que arriba el moment més important del procés, quan els personatges decideixen per ells mateixos què fan i què diuen i jo en transcriu les paraules. Aquest és el gran moment del procés literari. És un acte molt misteriós, però passa realment això. Per exemple, jo no sabia que la persona gran es casaria amb una noia jove. Obrint l'ordinador vaig veure que havia decidit de casar-s'hi. En aquests moments ja en no tens el control, com a l'inici. Els personatges decideixen per ells mateixos.

—**I no vàreu pensar, a l'inici: cal**

crear unes situacions que em permetin de tractar els tres temes bàsics de la novel·la: la tortura, la corrupció i l'homosexualitat?

—No. Això és l'última cosa que pots fer. Una novel·la és una vida en paper que s'assembla a una altra vida, però que és més significant, més profunda i més bella. Aquesta és la mena de definicions que prefereixo donar de la novel·la. Són els personatges que et diuen què faran i, finalment, què farà el novel·lista. Sempre es crea la història per mitjà dels personatges. Com a la vida. La política, els escenaris, ens influeixen, però si el novel·lista pateix aquesta influència, farà una novel·la morta.

Lluís Bonada